

JORDI MONÉS I LA RENOVACIÓ
DE LA HISTORIOGRAFIA
EDUCATIVA

Bibliografia de Jordi Monés i Pujol-Busquets

Per Àngel C. Moreu
Universitat de Barcelona

El recull bibliogràfic següent reuneix l'obra publicada de Jordi Monés durant els últims trenta-cinc anys referida principalment a la història de l'educació i de la cultura, i, en menor grau, a la història social. Des que l'any 1967 Nova Terra va publicar *Problemes polítics de l'ensenyament*, Monés ha dut a la impremta més de dos centenars de textos entre llibres, articles, monografies, estudis i altres escrits procedents de la transcripció de ponències, conferències i comunicacions.

Per a la present ocasió hem organitzat aquesta ingent producció en cinc grans apartats. El primer reuneix els llibres en què Monés figura com a autor o com a coautor. El segon apartat acull els seus articles apareguts en

publicacions periòdiques. A continuació i en tercer lloc hem agrupat els textos de conferències, ponències i comunicacions a congressos. Al quart apartat figuren els pròlegs, epílegs i estudis introductoris més significatius de les nombroses edicions a cura de l'autor del qual es tracta. Per acabar, apareixen les traduccions.

Al llistat que presentem no apareix referenciada la important tasca de Monés com a editor, entre d'altres, d'una bona part de les actes de les Jornades d'Història de l'Educació als Països de Llengua Catalana. Hem deixat fora també les seves aportacions a obres com enciclopèdies, llibres de text o edicions commemoratives. Pel que fa al capítol d'articles en publicacions periòdiques no apareix una bona quantitat d'articles, ressenyes, etc., aparegudes a *l'Avui*, *Canigó*, *El Correo Catalán*, *El País*, *Or i Flama* o *Mundo Diario*, entre d'altres, pel seu caràcter essencialment periodístic o per la seva temàtica, allunyada de l'àmbit de l'educació. Finalment, tampoc hi són presents algunes obres inèdites i d'altres en procés d'elaboració, que resten per a pròxims reculls.

Pensem, però, que les més de cent vint obres referenciades donen fe de la intensa i extensa producció bibliogràfica de Monés, tot assenyalant una fructífera trajectòria que, sens

dubte, encara ha d'oferir-nos aportacions importants dins d'aquest àmbit de la història de l'educació.

Llibres

Problemes polítics de l'ensenyament. Barcelona: Nova Terra, 1967.

La enseñanza problema político. Barcelona: Nova Terra, 1967.

(Amb altres autors) *A l'avantguarda de l'educació: Experiències pedagògiques 1900-1939*. Barcelona: Escuela Técnica Superior de Ingenieros Industriales de Barcelona, 1972.

El pensament escolar i la renovació pedagògica a Catalunya 1833-1938. Barcelona: La Magrana, 1977.

(Amb altres autors) *La cultura bajo el franquismo*. Barcelona: Ediciones de Bolsillo, 1977.

(Amb altres autors) *Ferrer Guàrdia y la pedagogía libertaria*. Barcelona: Icaria, 1977.

(Amb Jaume Carbonell) *Escola única-unificada: Passat, present i perspectives*. Barcelona: Laia, 1978.

(Amb altres autors) *Félix Martí Alpera 1875-1946: La seva contribució a l'escola pública*. Barcelona, 1979.

(Amb altres autors) *L'aportació de la universitat catalana a la ciència i a la cultura*. Barcelona: Universitat de Barcelona: Avenç Estudis, 1981.

- (Amb altres autors) *Commemoració del 50è aniversari de l'Escola Normal de la Generalitat*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1983.
- L'escola a Catalunya sota el franquisme*. Barcelona: Edicions 62: Rosa Sensat, 1981.
- (Amb altres autors) *Resum d'història de Badalona*. Badalona: Ajuntament de Badalona, 1984.
- Els primers quinze anys de «Rosa Sensat»*. Barcelona: Edicions 62: Rosa Sensat, 1981.
- La llengua a l'escola. 1714-1938*. Barcelona: Barcanova, 1994.
- Història de Catalunya: Material d'estudi*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 1984.
- Els masos de Sant Joan de les Abadesses: Des del segle X fins als nostres dies*. Sant Joan de les Abadesses: Canelles Editors, 1985.
- (Amb altres autors) *Catalunya-Europa: Una mirada pedagògica. Montessori, Decroly, Piaget, Freinet. Ahir i avui*. Vic: Eumo, 1987.
- Diccionari abreujat d'educació*. Barcelona: Graó, 1987.
- (Amb altres autors) *La joventut a Catalunya al segle XX: Materials per a una història*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1987. 2 v.
- L'obra educativa de la Junta de Comerç de Barcelona 1769-1851*. Barcelona: Cambra de Comerç, Indústria i Navegació, 1987.
- (Amb J. Gordi) *Apèndix estadístic: Geografia*. Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació: Universitat Autònoma de Barcelona, 1988.
- L'escola sota el franquisme: Què s'aprenia amb els llibres de text?* Barcelona: IME, 1989.
- Les escoles professionals municipals 1890-1990*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1991.
- Centenari Escola Municipal Josep Serrat i Bonastre 1890-1990*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1991.
- (Amb altres autors) *Passat i present de l'educació física a Barcelona*. «Estudis i recerques». Esport 1, Barcelona, 1997.
- L'Escola Normal de Barcelona 1845-1972*. Barcelona: Servei de Publicacions. Universitat de Barcelona, 2000.
- Escola Gintanjali: Els primers quaranta anys*. Barcelona: Gestió i Promoció Editorial, SL, 2002.

Articles en publicacions periòdiques

- «María Montessori y Cataluña». *Triunfo*, núm. 472 (1971).
- «Cronología 1900-1970. Sobre la historia de la educación en Cataluña». *Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo*, núm. 89 (1972), p. 18-27.
- «L'ensenyament normal: de la postguerra a la Llei general d'educa-

- ció». *Perspectiva Escolar*, núm. 0 (1974), p. 4-9.
- (Amb altres autors) «Monogràfic escuela pública-privada. Análisis histórico 1808-1936». *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 9 (1975).
- «Notas históricas sobre oposiciones». *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 17 (1976).
- «El presupuesto extraordinario de cultura del Ayuntamiento de Barcelona de 1908 y la neutralidad religiosa». *Tele-Exprés* (20 novembre 1976).
- «Cuatro décadas de educación franquista. Aspectos ideológicos». *Cuadernos de Pedagogía*. Suplement núm. 3, p. 11-16.
- «L'obra educativa de la Mancomunitat». *L'Avenç*, núm. 3 (1977), p. 36-40.
- «El pensament educatiu durant la II República». *L'Avenç*, núm. 4, 1977.
- «Models d'escola pública durant la II República». *Perspectiva Escolar*, núm. 13 (1977), p. 2-6.
- «L'ensenyament a les comarques». *Presència*, núm. 515 (1978).
- (Amb altres autors) «El pensamiento socialista y la educación en España 1833-1938». *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 43-44 (1978).
- «L'ensenyament a Badalona a finals del segle IX». *Carrer dels Arbres*, núm. 4 (1979), p. 9-16.
- «El pensamiento escolar de la Iglesia católica. Desde la Guerra Civil hasta nuestros días». *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 63 (1980), p. 33-40.
- «Activitats extraescolars d'abans de 1939». *Perspectiva Escolar*, núm. 51 (1981), p. 7-14.
- «Corrents pedagògics dels anys 1932-1936 i el seu marc històric». *Perspectiva Escolar*, núm. 68 (1982), p. 4-10.
- «La cuestión sociopedagógica». *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 100 (1983).
- «Marxisme i pedagogia». *Nous Horitzons*, núm. 85 (1983), p. 14-19.
- «El pensament educatiu marxista al nostre país». *Perspectiva Escolar*, núm. 78 (1983), p. 9-13.
- «La Mútua Escolar Blanquerna 1924-1939». *L'Avenç*, núm. 76 (1984), p. 36-46.
- «Enseñanza técnica y profesional y desarrollo económico. El caso de la Junta de Comercio de Barcelona». *Historia de la Educación: Revista Interuniversitaria*, núm. 4 (1985), p. 241-271.
- «La campaña "Català a l'escola". Catalunya durante el franquismo. Capítulo xv». *La Vanguardia*. Coleccionable (1985), p. 245-248.
- «Conèixer la història de l'educació. La història educativa com a eina de treball». *Escola Catalana*, núm. 233 (1986).
- «Eladi Homs i Alexandre Galí. Un centenari». *IME Ajuntament de Barcelona: Informatiu*, núm. 14 (1986).

- «El marxisme i l'escola a Catalunya». *L'Avenç*, núm. 95 (1986), p. 58-63.
- «La renovació pedagògica a Catalunya». *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*, núm. 10 (1986), p. 4-18.
- «L'educació a la República». *Campus... Què?*, núm. 3 (1987).
- «Precedents immediats de la Universitat de Barcelona a la reforma Pidal de 1845». *L'Avenç*, núm. 110 (1987), p. 14-19.
- «La Escuela Nueva». *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 163 (1988).
- «La ilustración en España. Algunas precisiones sociolingüísticas sobre la escolarización». *Revista de Educación*, número extraordinari (1988), p. 421-442.
- «La Revolución Francesa y la educación. Entre la utopía y la realidad». *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 172 (1989).
- «A noranta anys de la mort de Francesc Ferrer i Guàrdia». *Crònica d'Ensenyament*, núm. 18 (1989).
- «Escoles centenàries». *Crònica d'Ensenyament*, núm. 29 (1990).
- «La educación preescolar en España desde el final de la Guerra Civil hasta los años sesenta». *Historia de la Educación: Revista Interuniversitaria*, núm. 10 (1991), p. 155-185.
- «La Ley general de educación. Los cambios que supone en la esfera de la administración educativa». *Revista de Educación*, número extraordinari (1992), p. 131-192.
- «Francesc Ferrer i Guàrdia i l'escola nova». *Educació i Història*, núm. 1 (1994), p. 69-72.
- «Records d'infància i d'adolescència (1936-1945)». *Educació i Història*, núm. 1 (1994), p. 119-122.
- «Quatre pinzellades sobre el batxillerat durant la II República espanyola. El cas català». *Educació i Història*, núm. 2 (1995), p. 63-77.
- «Cronologia sobre la renovació pedagògica 1898-1980». *Temps d'Educació*, núm. 14 (1995), p. 215-222.
- «Pestalozzi. L'educació integral de la persona». *Guix*, núm. 228 (1996), p. 5-7.
- «Assaigs experimentals de formació de mestres». *Temps d'Educació*, núm. 17 (1997), p. 201-221.
- «Homenatge al primer president de la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana, senyor Frederic Godàs i Vila». *Educació i Història*, núm. 3 (1997-1998), p. 7-12.
- «La société d'histoire de l'éducation des pays de langue catalane». *Revue d'Histoire de l'Éducation*, número especial (1998), p. 243-248.
- «La educación en España en el siglo xx». *Cuadernos de Pedagogía*, número monogràfic (1999): *La educación entre dos siglos*, p. 12-33.

María Montessori. Pedagogías del siglo xx. *Cuadernos de Pedagogía*, colección núm. 1 (2000).

Francisco Giner de los Ríos. Pedagogías del siglo xx. *Cuadernos de Pedagogía*, colección núm. 4 (2000).

Ponències, conferències i comunicacions a congressos

«La influència negativa de la divisió provincial a la política educativa». *Primer Encontre de Ciències Humanes i Socials dels Països Catalans. Perpinyà, abril 1976. Aines*, núm. 3, 1977, p. 74-84.

«L'ensenyament secundari des del Decret Pidal de 1845 al Pla Romanones de 1901 (resum)». *II Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans. Ciutat de Mallorca, 1978*.

«Le rôle de l'instituteur dans la société catalane du XIXe siècle». *The International Standing conference for the History of Education. Leuven. Flandes* (edició limitada als participants al Congrés), 1979.

«Història de l'educació. Alguns problemes de la recerca al Principat. 1536-1898». *Terceres Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans. Girona, 1979*, p. 15-19, 198-204.

«The montessorian pedagogy in Catalonia before the francoism period». *The International Standing Conference for the History of Education. Jablonna, Varsòvia, setembre 1980* (edició limitada als participants al Congrés), 1980.

«Algunes reflexions sobre l'analfabetisme a Catalunya a finals del segle IX». *Actes de les IV Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans. Tarragona 1980. Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana: Full Informatiu*, núm. 5-6, 1980, p. 122-128.

«L'ensenyament i la qüestió nacional als Països Catalans». *Segon Encontre de Ciències Humanes i Socials dels Països Catalans. Ciutat de Mallorca, 1978. Mayurca: Miscel·lània d'estudis humanístics. Mallorca: Servei de Publicacions. Universitat de les Illes Balears, 1981*, p. 71-81.

«Some aspects of the so-called Pre-School education in Catalonia after 1939». *Conference Paper for the 4th Session of the International Standing Conference for the History of Education. Vol. I. Budapest, setembre (1982)*, p. 281-294.

«Le laïcisme éducatif et l'influence des lois Ferry en Espagne dans le dernier quart du XIXe siècle». *Actes du Troisième Colloque International: L'offre d'école. Elements pour un étude*

- comparée des politiques éducatives au XIXe siècle. Sevres, septembre 1981. Paris: Publications de la Sorbonne (1983), p. 327-340.*
- «Aspectes històrics de la llengua en l'educació al Principat». *Actes de les V Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans. Vic, març 1981. Vol. II. Vic: Eumo, 1983, p. 19-38.*
- «Els canvis qualitius del període 1916-1923». *Actes de les V Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans. Vic, març 1981. Vol. II. Vic: Eumo, 1983, p. 270-292.*
- «Les dades escolars del Principat al cens de Floridablanca. 1787. Reflexions metodològiques sobre l'educació des del vessant quantitatiu a la societat catalana de finals del segle XVIII». *Actes de les VI Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans. Lleida, 1983, p. 76-91.*
- «The Relationship between vocational education and industry in Barcelona 1814-1851». *International Standing Conference for the History of Education. Annual Conference. Oxford: Seminar Grup 5, 1983, p. 68-77.*
- «The Educational work of the Barcelona Board of Trade in the framework of the enlightenment». *Education and Enlightenment. International Standing Conference for the History of Education. Wolfenbüttel: Heft 23, 1984, p. 183-204.*
- «Els primers passos vers la centralització educativa a l'Estat espanyol. El cas de la Junta de Comerç de Barcelona». *Actes de les VII Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans: Perpinyà 1985. Vic: Eumo, 1985, p. 9-24.*
- «Universidad y sociedad en el marco del Segundo Congreso Universitario Catalán 1917-1919. *Higher Education and Society. Historical Perspectives. 7th International Standing Conference for the History of Education. Vol. II. Salamanca, 1985, p. 481-494.*
- «Paradoxes de l'educació popular. La Junta de Comerç de Barcelona». *VIII Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans. Menorca: Institut de Ciències de l'Educació: Universitat de les Illes Balears, 1986, p. 15-26.*
- «Catalonia 1900-1938. International Relations in the Pedagogical Realm. Its Characteristic Traits». *9th International Standing Conference for the History of Education. Vol. I. Pécs-Hongria, 1987, p. 360-368.*
- «L'ensenyament a Badalona en el marc de la crisi de l'Antic Règim i els inicis de la industrialització». *IX Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1987, p. 276-287.*

- «Algunes reflexions sobre els estudis de l'escola urbana al Principat al segle XIX». *IX Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1987, p. 288-299.
- «Algunas reflexiones sobre el ideario escolar y la proyección educativa de los ilustrados españoles». *Symposium sobre Educación e Ilustración: Dos siglos de reformas en la enseñanza*. Madrid: Ministerio de Educación y Ciencia. Centro de Investigación y Documentación Educativa. Colección Seminarios, núm. 24, 1988, p. 161-192.
- «Womens education. Catalonia in the Spanish setting. Reflexions on the period between enlightenment and liberalisme». *The International Standing Conference for the History of Education. 11th Session*. Oslo (edició limitada als participants al Congrés), 1989.
- «Una primera aproximació a l'exili dels mestres catalans. Ponència». *Congrés de l'exili internacional als Països Catalans. 1939-1978*. Barcelona: Centre d'Estudis Històrics Internacionals de la Universitat de Barcelona (edició limitada als participants al Congrés), 1989.
- «Els canvis socio-culturals a la Badalona dels anys 20. Un nou protagonista, l'esport». *XI Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans. Aspectes físics de l'educació. Visió històrica*. Reus: Edicions del Centre de Lectura de Reus, 1991-1992, p. 303-320.
- «Reflexions històriques sobre la formació del mestre». *X Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans. Mallorca, abril 1989*. Mallorca: Institut de Ciències de l'Educació. Departament de Ciències de l'Educació de la Universitat de les Illes Balears, 1992, p. 43-50.
- «La ciutat de Barcelona al Trienni Constitucional. L'interès envers la gimnàstica educativa. Educació, Activitats físiques i esport en una perspectiva històrica». A. MONÉS, J.; SOLÀ, P. [ed.]. *XIV Congrés Internacional: International Standing Conference for the History of Education*. Vol. I. Barcelona, 1992, p. 49-55. 2 v.
- (Amb Núria Bossom) «Apunts per a una història de l'educació física a Barcelona i la seva zona d'influència. Educació, activitats físiques i esport en una perspectiva històrica». A: MONÉS, J.; SOLÀ, P. [ed.]. *XIV Congrés Internacional: International Standing Conference for the History of Education*. Vol. I. Barcelona, 1992, p. 122-128. 2 v.
- «L'educació física al Congreso de Primera Enseñanza 1909-1910». Institut Municipal d'Història. *Tercer Congrés d'Història de Barcelona*. Vol. 2.

Ponències i Comunicacions. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1993, p. 583-589.

«L'educació artística i les classes populars. El cas català. 1900-1939». *Primeres Jornades sobre Història de l'Educació Artística. 50è aniversari de la Càtedra de Pedagogia del Dibuix*. Barcelona: Facultat de Belles Arts de la Universitat de Barcelona, 1994, p. 17-49.

«Artur Martorell a l'Ajuntament de Barcelona». *Actes del Col·loqui Universitari Artur Martorell, educador del nostre temps*. Universitat de Barcelona. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995, p. 259-274 (Publicat també al *Bulletí del Col·legi de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i Ciències de Catalunya*, núm. 91 [gener 1995]).

«La gimnàstica a l'Escola Normal de Barcelona al segle XIX. Una polèmica interessant 1877-1884». *Actes de les XIII Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans*. Vic: Eumo, 1997, p. 109-119.

«Formació professional–desenvolupament econòmic: De l'etapa preindustrial a la creació d'una estructura estatal d'ensenyament tècnic. Ponència». *Actes de les XIV Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans*. Mataró: Ajuntament de Mataró, 1999, p. 29-43.

«La formació professional femenina durant l'etapa preindustrial». *Actes de les XIV Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans*. Mataró: Ajuntament de Mataró, 1999, p. 85-96.

Pròlegs, epílegs i estudis introductoris

«Historia de la educación en España y América». Epíleg a ATKINSON, C.; MALESKA, E. T. *Historia de la educación*. Barcelona: Martínez Roca, 1966.

«En torno a Decroly». Estudio crítico y bibliografía sobre la obra de Decroly. A: SEGERS, J. E. *La psicología del niño normal y anormal según el Dr. Decroly*. Madrid: Ministerio de Educación y Ciencia, 1985.

«Pròleg». A: RIBALTA, M.; FONTQUERNI, E. *L'ensenyament a Catalunya durant la Guerra Civil*. Barcelona: Barcanova, 1982.

«Llunyania i proximitat de Galí». Estudi introductori a: GALÍ, A. *Mesura objectiva del treball escolar*. Vic: Eumo, 1984.

«Pròleg». Estudi introductori a: SPENCER, H. *L'educació intel·lectual, moral i física*. Vic: Eumo; Diputació de Barcelona. Col·lecció «Textos Pedagògics», núm. 21, 1989.

«Introducció al dossier “l’Escola a Catalunya 1936-1988”». A: *Educació i Història*, núm. 1, 1993-1994, p. 113-117.

«Pròleg». Estudi introductori a CONDORCET, A: *La instrucció pública*. Vic: Eumo, 1996.

Traduccions

- WIENER, Norbert. *Cibernètica i societat*. Barcelona: Edicions 62, 1965.
- ATKINSON, Carrol; MALESKA, Eugene T. *Historia de la educación*. Barcelona: Martínez Roca, 1966.
- FROMM, Erich. *L’art d’estimar*. Barcelona: Edicions 62, 1966.
- BOTTOMORE, T. B. *Iniciació a la sociologia*. Barcelona: Edicions 62, 1967.
- BOHR, Niels. *Física atòmica i coneixement humà*. Barcelona: Edicions 62, 1967.
- SEGERS, J. E. *La psicología del niño normal y anormal según el Dr. Decroly*. Madrid: Ministerio de Educación y Ciencia, 1985.
- CUNNINGHAM, Peter. «Educació estètica o recreació racional? Influències de la Il·lustració en els plans d’educació d’adults a Anglaterra». *Full Informatiu*, núm. 4 (1986).
- NEILL, A. S. *Summerhill*. Vic: Eumo; Diputació de Barcelona, 1986.
- DLUGOBORSKY, Waclav. «Formació professional i mobilitat social a les àrees industrials ètnicament mixtes de l’Europa central (Rhur, Alta Silèsia, Ostrava-Karvina) abans del 1914». *Full Informatiu*, núm. 7-8 (1988-1990).